

Author: Tamás, Szentirmai
Affiliation: Széchenyi István University of Győr
Title: URBAN TOPOGRAPHY
Citation: Metszet, Vol 16, No 4 (2025), pp 18-23,
DOI: 10.33268/Met.2025.4.3
<https://doi.org/10.33268/Met.2025.4.3>

Received: 21 April 2025

Accepted: 12 June 2025

Published: 18 July 2025

EDP PROTUGAL OFFICE BUILDING,

LISBON, PORTUGAL

ARCHITECT: ALEJANDRO ARAVENA

Located on the heterogeneous, redeveloping Tagus riverfront in Lisbon, the second phase of the EDP headquarters by Alejandro Aravena's firm, ELEMENTAL, presents a powerful exercise in civic and environmental responsibility. Standing in dialogue with the project's first phase by Aires Mateus, this new office building adopts the established

perpendicular-to-the-river site plan but reinterprets it with a profound focus on the public realm. Manifesting a dual-character structure: a transparent, glazed facade houses the workspaces, while a heavy, monolithic concrete mass confronts the city, sculpted to function as a piece of urban topography. This robust, rock-like form, conceived as infrastructure akin to ancient city walls, defines a new sloping public space that invites the city's lively circulation inward and culminates in a cantilevered viewpoint over the river. The building's massive concrete structure acts as a thermal mass for passive cooling, while the interiors contrast the stark exterior with warm use of wood. The project is thus a complex architectural statement that is both a sculptural object and an integrated piece of the urban fabric, designed to prioritize public life and social interaction.

VÁROSI TOPOGRÁFIA

- 01 Kiemelt szempont volt az új beépítés folyóra merőleges, hosszanti tájolása, hogy biztosítsa a kapcsolatot a város és a vízpart között
- 02 A tömeg két, határozottan elkülönülő arcot mutat a városi köztér és a telek belseje felé. Kifelé kemény, tömör, monolitikus betonfelület, befelé az irodákat rejtő homlokzat teljes egészében transzparens

AZ EDP PORTUGAL ÚJ IRODAHÁZA LISSZABONBAN | LISSZABON

—Lisszabon a Tejo folyó itt több kilométer szélesre bővülő tölcsepartjának jobb partján fekszik. A város történeti része alapvetően a part menti dombokon épült fel, majd a folyópartot elérve, a 19. századtól kezdődően tovább terjeszkedett a meder fokozatos feltöltésével. Az újonnan nyert területeken főleg kikötői, vasúti infrastruktúrák, kiszolgálóépületek és utak épültek, ezáltal az így létrejött zóna máig meglehetősen heterogén beépítésű, sokféle funkció van jelen, nagy léptékkülönbségek jellemzik. Üresen álló telkek és használaton kívüli épületek sorakoznak a történeti és mai házak között. Az elmúlt egy-két évtizedben jellemzően itt jelent meg legmarkánsabban a kortárs építészet, bekapcsolva ezeket a határterületeket a város életébe a nagy léptékű felújítási, rehabilitálási projektekkel. Ezek a beruházások kiemelten köszönhetőek az ország Európai Unióhoz való csatlakozását követő intenzív fejlesztéseknek. Az 1986-os társulás után az ország jelentős infrastrukturális hiányosságai miatt számos kiemelt fejlesztés indult. Sok beruházás kapott kritikákat, mert nem eredményeztek közvetlen hasznót, bevételt. Mára azonban látható, hogy alapvetően

jól gondolkodtak, hiszen ezeknek az alapfejlesztéseknek is köszönhető, hogy meg tudott erősödni egy olyan intézményi réteg – egyetemek, magánvállalatok, önkormányzati intézmények –, mely mára komoly beruházások kezdeményezőjeként léphet fel a biztos gazdasági alapjaira támaszkodva. Az elmúlt évtizedek kiemelkedő építészeti beavatkozásai jellemzően ezekhez a megerősödött intézményekhez köthetőek.*

—A kétezres évek elejére a helyi alapítású, de mára nemzetközi szereplővé váló, az EU-csatlakozás utáni fejlődés nyertesének tekinthető, eredetileg csupán elektromos közműcéggként induló, mára összetett energetikai vállalattá fejlődő EDP – Energias de Portugal – a szétszórtan elhelyezkedő és ezért a mindennapi tevékenységét is nehezítő ingatlanjai helyett egy központ létrehozásáról döntött. Logikus választás volt a központ helyszínéül a belvároshoz és a közlekedési kapcsolatokhoz is közel fekvő, bevezetőben bemutatott heterogén zóna, ahol nagy összefüggő területet szerzett meg, jellemzően üres telkekkel és néhány, bontásra váró épülettel. A központi helyszínválasztás a vállalat társadalmi programjához is kapcsolódik:

02

ÉPÍTÉSZ | ARCHITECT
Alejandro Aravena

FOTÓ | PHOTO
Szentirmai Tamás, Francisco
Nogueira (Elemental)

SZERZŐ | AUTHOR
Szentirmai Tamás DLA

a beruházás keretében városi szolgáltatásokkal is számoltak. A beépítési és az első ütem építészeti tervére kiírt 2008-as pályázatot** João Luís Carrilho de Graça és az Aires Mateus műterem nyerte. A beépítés kiemelt javaslata volt az újonnan létrehozott tömegek folyóra merőleges telepítése, hogy a magas tömegek a folyópartot a város felől a lehető legkisebb mértékben takarják ki.

—Az első ütem épülete képletszerűen hordozza magán az Aires Mateus iroda jóval kisebb léptékű projekteken megismert absztrakt eszköztárát. A beépítési tervnek megfelelően az irodák két keskeny, nyolcszintes tömegbe kerültek, a többi, nagy helyigényű funkciók a föld alatt kaptak helyet, összekötve a tér alatt a két tömböt. Az irodatermek fizikai kapcsolatát az első emeletet összekötő két folyosóhíd biztosítja, mely egyben a tömegek közti városi teret is keretezi, és a környező épületek léptékével is kapcsolatot teremt. Az egész épületegyüttest változó keresztmetszetű és a napsugarak beesési szögére reagálóan eltérő irányú fehér, függőleges lamellák határolják. Az egynemű, de változó elem egyszerre eredményez absztrakt, szoborszerű,

lépték nélküli hatást, és a városi életnek megfelelően dinamikus változó karaktert.

—Az első ütem átadása után, 2016-ban a vállalat a fejlesztés folytatásáról döntött, a második irodaütem és egy kapcsolódó szálloda formájában. A szállodára a beépítési tervet is jegyző Carrilho da Graça, míg az irodaházra az első ütemet tervező Manuel Aires Mateus javaslatára a chilei Alejandro Aravenát és irodáját, az ELEMENTAL-t kérték fel.

—Manuel Aires Mateus és Aravena építészeti stílusában számos hasonló karakter található: monolitikus, absztrakt, kísérletezésen alapuló építészeti alapvetően kis léptékű lakóépületeken keresztül érezték ki, ilyen nagy léptékű középület, különösen irodaépület igen ritka a munkásságukban. A két épületegyüttes alapvetően azonos, a beépítési tervből származó, két tömegre bontott telepítése mellett az absztrakt szoborjellegűekben is hasonló, azonban ezen túl jelentősen eltérnek: míg az Aires Mateus-féle egység a homlokzati lamellák által homogén, egynemű, addig Aravena két elkülönülő, a városi kontextusban értelmezhető karaktert definiált. Irodai világ transzparens, nyitott

01

02

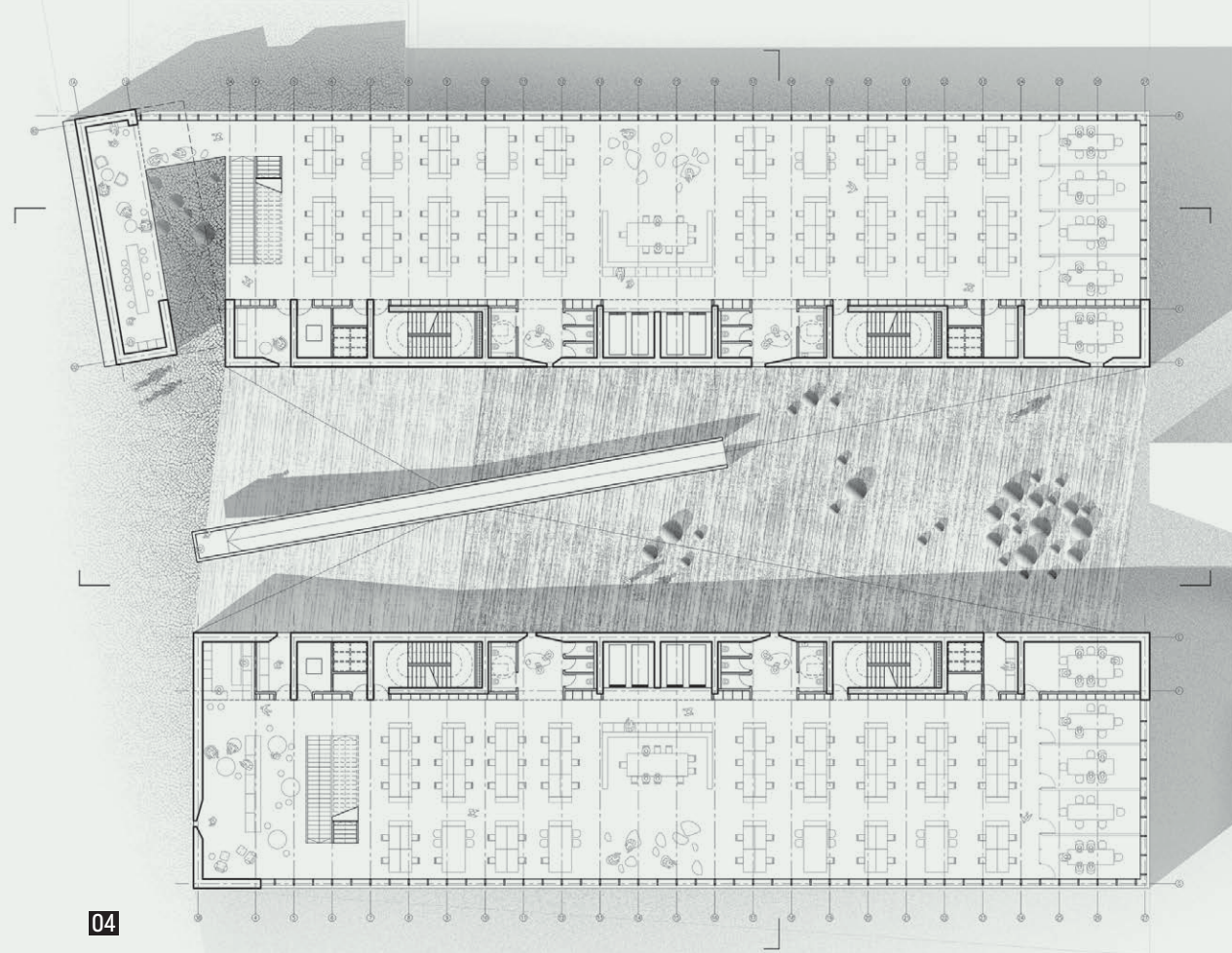
03

homlokzattal és a város felé forduló zárt, nehézkes tömeggel.

—Aravenáról a megbízás évében kapott Pritzker-díj átadásakor elhangzott laudáció a következőket emelte ki: „... egy új építésznemzedék vezetője, aki

03

már holisztikus tudással értelmezi az épített környezetet, és építészként felelősséget vállal a társadalom, a gazdasági fejlődés, a településfejlesztés és a városok alakulása iránt.” [1] A leírás nagyon jellemző erre az épületre is, még akkor is, ha az nagyon távol is áll

04

0 5 10

05

- 03 Az utcára monolitikus, absztrakt szoborszerű tömeg tekint
- 04 Az első emeleti alaprajz a köztes, hullámzó városi térrel és a lejtőre illesztett, konzolos kilátó-szoborral
- 05 Az utcai oldal „sziklaságát” erősítik a hasítószzerű megnyitások, az apró síkugrások okozta erőteljes árnyékhatások
- 06 A konzolos kilátóról átlátni az Aires Mateus épület fedett-nyitott udvara felett a folyóra

06

a szociális lakhatással foglalkozó, a hírnevét és részben a Pritzker-díját is eredményező programokhoz képest. Itt a felelősségvállalás a teljes társadalommal, a várossal szemben jelentkezik: „a városokat az alapján értékelhetjük, hogy mi mindent tudnak a lakók ingyen megtenni”. [2] A beépítési tervből adódó odafigyelés mellett a már az Aires Mateus-féle épületnél is fontos köztes tér itt még erőteljesebben kötődik a városi utcaszerkezethez. Az egyetemek, munkahelyek és turisztikai célpontok közelsége miatt nyüzsgő városi élet az utca befordulásával jut be a két szárny közti közterre a városra oly jellemző lépcsős, emelkedő burkolt felületen. A két tömeg összekötése itt is kiemelt szempont volt, azonban az első ütemnél megismert, az utcát kissé elzáró folyosó-híd helyett itt funkcionálisan

04
05
06

logikusabb helyen, a földszinten alakították azt ki, és az utcáról felvezető részsű e fölé a barlangszerű folyosó fölé emelkedik. Az újonnan létrehozott, a város életében jól ismert topográfia további közter-helyzeteket is eredményezett: a belső rész lejtőjét folytatva magasba szökő monolitikus kilátó-konzol jött létre, mely az utca vonaláig nyúlva újabb ismert helyi városi szituációt, a kilátópontot idézi meg, egyben további nézőpontokat biztosít a folyó felé. Az utca és a közbezárt tér – a közterek – felé az épület kemény, monolitikus arcával, szikár sziklaszerűen fordul. Az épület ezen részét Aravena úgy képzelte, „mintha mindig is ott állt volna, mint az ókori Lisszabon számos régi maradványa és műemléke: inkább infrastruktúra, mint építmény, mint a város régi, megerősített falai.” [3] A monolitikus,

08

07

hegyszerű, nyers kialakítás nem először jelenik meg Aravenánál. A közel egy időben tervezett, a chilei óceánparton, Los Vilosban megvalósult Ochoalcubo projekt keretében hasonló monolitikus, nyílások nélküli vasbeton hasábok véletlenszerű elrendezése jelenti a nyaralóépület tömegét. Ott a sziklás partra való absztrakt topografikus válaszként értelmezhetjük azt, itt pedig a már idézett várfalszerű megformálásnak és a köztérrel szemben elvárt tartósságnak. A köztér felé néző – hasadékszerűen felvágott ablakokat rejtő – függőleges sziklafal az egyik szárny végén billen csupán meg; a ferdén az épület felé dőlő záróhasáb, monolit tömb a főbejáratot jelöli és rejti.

—Az anyagválasztás túlmutat a topografikus jellegen, és egyben a felelősségvállalás egy újabb rétegét is kibontja: az épület vaskos vasbeton tömege a nyári forró klímával szembeni hőtároló tömegként is funkcionál, kiegészítve az épület többi passzív klimatikus rendszerét. A tervezett átszellőztethetőség, az üvegezett irodahomlokzatok árnyékolása és az üvegfelületek kompozit jellege a hőtároló tömeggel együtt lehetővé teszi a klimatizálás minimalizálását.

—A publikus rész gondossága a munkahelyek tereiben is jelen van. Az épület tervezése még a koronavírus-járvány előtt kezdődött, azonban az építkezés

már a pandémia után indult. Az irodai munkakultúra átalakulására Aravenának a közösségi fókusz erősítésével reagáltak. A hagyományos irodai munkavégzés helyett a közösségi találkozásoknak, kommunikációnak, együtt gondolkodásnak igyekeztek minél többféle és összetett téri helyzetet biztosítani. A dolgozók nem a munkahelyi infrastruktúra, hanem a közösség, az együttműködés miatt jöttek vissza, ezt segíti az épület is. Az ember-, a használóközpontú gondolkodás az alaprajzi kialakítás mellett az anyaghasználatban módosul a külső terekhez képest: a nyüzsgő várossal szemben is ellenálló beton helyett erős kontrasztként a természet- és emberközeli fa dominál, amit a harmadik fontos anyag, a teljes külső hosszoldalt meghatározó üveg egészít ki.

—Az elsőre ridegnek és egyolvasatúnak gondolható épület a formai egyszerűsége mellett valójában városi kontextusához hasonlóan összetett és rejtett tartalmakkal rendelkezik. A jelenlegi szakaszban még zsákutcaszerű – és ezáltal nem igazán élettel teli – belső köztér rész a teljes fejlesztés elkészültével kialakuló átmenő helyzetének megfelelően remélhetőleg be tud kapcsolódni a környék nyüzsgő forgatagába, és megvalósul Aravena kezdeti célja: „maga az élet a cél, a cselekvés legyen a főszereplő”. [2]

07
09

08

09

- 07 A belső térben is megjelennek monolitikus elemek, de emelett a külsőtől kontrasztosan megkülönböztetett anyaghasználat - erős ereztű fafelületek - jellemzi
- 08 A lejtős köztes városi tér alatt van összekötve a két tömeg, részben a funkcionális parkolórésszel, részben a barlangot idéző folyosóval
- 09 A belső térben az erőteljes anyagszerűség - a hangsúlyos természetes fafelületek - és a monolitikus metaforák - a barlang - találkoznak

MEGJEGYZÉSEK

* Kiemelve csupán néhány fejlesztést: a portói Serralves Alapítvány, a liszaboni Gulbenkian Alapítvány, a liszaboni Belém kulturális városrész, számos új egyetem.

** A meghívásos pályázatra a kor legfontosabb portugál alkotóit hívták meg: ARX Portugal, JLCG, Manuel Graça Dias, Eduardo Souto de Moura, Aires Mateus és Gonçalo Byrne.

IRODALOM / REFERENCES

[1] Szegő, György (ed): „Alejandro Aravena”, *Régi-új magyar építőművészet*, 2016/1.

[2] Sara, Nunes: „No Pais dos Arquitectos” [podcast] 53 Alejandro Aravena - The new EDP building, 2023-03-27.

[3] Helm, Joanna: „Alejandro Aravena”, *Elemental - Portico#4 Architecture*, Vanguard Properties, 2023-07-26,

ÉPÍTÉSZ TERVEZŐK: Alejandro Aravena, Juan Cerda, Victor Oddó, Gonzalo Arteaga, Diego Torres, Tomás Palmares, Clémence Pybaro, Suyin Chia, Mara Cruz, Federica Tebaldi, Eva Ibañez, Marta Ochoa, Simone Pio Scarano, André Barros, Valentina Rojas (ELEMENTAL) | HELYI ÉPÍTÉSZEK: João Luís Carrilho da Graça, João Marques, Francisco Freire, Nuno Pinto, Marta Martins | MŰSZAKI TERVEZÉS: AFA Consult, Rui Furtado, Pedro Pereira, Marco Carvalho, Mauro Monteiro, Paulo Silva, Raul Serafim, Maria da Luz Santiago, Rodrigo Castro | TARTÓSZERKEZETEK: AFA Consult | ELEKTROMOS TERVEZÉS: AFA Consult | GÉPÉSZETI TERVEZÉS: AFA Consult | ENERGIAHATÉKONYSÁG: AFA Consult | MŰSZAKI VEZETÉS: Pengest, Rui José, Sonia Vieira | MEGBÍZÓ: EDP - Energias de Portugal